УДК 316.422 – 053.81

Володимир Скворець
к.філос.н.,
старший викладач кафедри соціальної філософії та управління
Запорізького національного університету
Олена Маренич
студентка факультету соціології та управління
Запорізького національного університету

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ МОЛОДІ

У статті визначено фактори формування соціальної перспективи молоді: соціалізація молоді; адаптації молодих людей до соціально-економічних реалій України; молодіжна політика держави; становлення певного соціального типу людини. Реалізацію життєвої перспективи молоді забезпечують: життєві цілі, плани, програми, набутий життєвий досвід.

Ключові слова: *молодь, соціальна перспектива.*

Суспільно-політичні та соціально-економічні зрушення в Україні зумовили суттєві зміни в сприйнятті світу та самих себе молодими людьми. Зазначені зрушення актуалізують процеси пошуку юнаками і дівчатами власної перспективи в житті, яка б найбільшою мірою відповідала їхнім здібностям і можливостям, і, водночас, реалізація якої дозволила б у майбутньому зайняти гідне місце в суспільстві. В сучасних умовах, коли процес особистісного та професійного становлення молодої людини, отримання бажаної освіти, а згодом і роботи за фахом, пов'язані зі значними, часто непередбачуваними труднощами, проблема становлення життєвої перспективи у період юнацтва набуває особливо гострої актуальності [3, 47].

Молодь – це найголовніший страховий поліс майбутнього нашої країни. Молодь, яка має перспективу стабільності, яка вміє знайти себе у своїй державі – це величезний потенціал. Сьогоднішні непрості обставини активізують тих, хто вважає себе дієздатним і сильним. Щодо цього уряд повинен не тільки сформулювати оптимальну молодіжну програму, але й домогтися її виконання [1, 66]. Українське суспільство повинно звернути увагу на формування своєї еліти з числа молодого покоління громадян України. Молоді належить будувати сучасну Україну та керувати нею, а тому вона має бути елітою зі сформованими лідерськими здібностями, здатною краще, більш кваліфіковано керувати всіма сферами суспільного життя [3, 47].

Знання закономірностей розгортання життєвого шляху особистості виступають необхідною умовою науково обґрунтованого управління

розвитком здатності юнаків і дівчат до побудови реального образу бажаного майбутнього. Значний внесок у дослідження проблематики життєвого шляху внесли як зарубіжні вчені А. Адлер, Е. Берн, Ш. Бюлер, Е. Еріксон, Ж. Піаже, К. Юнг, так і радянські та вітчизняні дослідники К.О. Абульханова-Славська, Б.Г. Ананьєв, Є.І. Головаха, О.О. Кронік, В.А. Роменець, С.Л. Рубінштейн, Л.В. Сохань, Т.М. Титаренко та інші [4, 52]. Зміст їхніх робіт присвячений аналізу соціальних, психологічних, духовних аспектів формування соціальної перспективи молоді, але суперечливий характер соціалізації молоді в Україні вимагає осмислення факторів формування соціальної перспективи молоді.

Мета статті – визначити фактори формування соціальної перспективи молоді.

Соціальні перспективи молоді слід розглядати як її діяльність щодо творення своєї соціальної сутності, спрямованої в майбутнє. Для осмислення цієї перспективи важливими є наступні поняття. Життєва перспектива, як образ бажаного й усвідомлюваного, як можливого майбутнього, є складним психічним утворенням, що регулює розгортання життєвого шляху особистості. Ціннісні орієнтації – це елементи мотиваційної структури особистості, на підставі яких відбувається вибір тих чи інших соціальних установок як цілей або мотивів конкретної діяльності. Соціалізація – становлення особистості – процес засвоєння індивідом зразків поведінки, психологічних установок, соціальних норм і цінностей, знань, навичок, які дозволяють йому успішно функціонувати в суспільстві [5, 129].

Теоретико-методологічний аналіз творів вище названих дослідників дає можливість виділити один з найважливіших факторів формування соціальної перспективи молоді – соціалізацію. Соціалізація молоді протікає в складних умовах, пов'язаних: з соціально-економічною нерівністю; з кризою основних інститутів соціалізації – сім'ї, школи, армії, трудового колективу; зміною основної моделі соціалізації; зростанням ролі ЗМІ у сучасному суспільстві.

Виділяють два основні підходи до розгляду життєвого шляху особистості: часового та структурно-смислового. Життєва перспектива у часовому вимірі, тобто бачення особистістю власного майбутнього у часі, його планування як послідовність досягнення певних життєвих цілей є більш дослідженою. Структурним виміром життєвого шляху є часова перспектива, яка визначає спрямованість людського життя та наділяє ознаками тривалості життєву перспективу. Складовими життєвої перспективи виступають психологічне минуле, теперішнє та майбутнє,

органічна єдність яких становить часову цілісність. Життєва перспектива є образом бажаного, усвідомлюваного як можливого майбутнього життя за умов досягнення певних цілей. За К.О. Абульхановою-Славською, життєві перспективи включають сукупність обставин та умов життя людини, які надають можливості для оптимального життєвого просування. Становлення життєвої перспективи характеризується емоційно забарвленим ставленням особистості до свого майбутнього. Окрім того, цей процес тісно пов'язаний з рівнем розвитку когнітивних здібностей індивіда [4, 52].

Структурними компонентами, які забезпечують реалізацію життєвої перспективи, є життєві цілі, плани та програми, набутий життєвий досвід особистості. Життєві цілі виступають основними мотиваційними орієнтирами життєвого шляху особистості щодо власного майбутнього, виконують функцію мисленнєвого передбачення результатів діяльності і є предметною та хронологічною віхою актуального майбутнього. Здатність особистості відділяти мрію від реальності, фантазію від дійсності, зосереджувати зусилля на реальних цілях є визначальним чинником становлення реалістичної перспективи. Життєві плани є засобом здійснення життєвих цілей, їх конкретизацією в хронологічному та змістовому аспектах. Життєві плани та життєві стратегії визначають порядок дій, необхідних для реалізації життєвих цілей. Умовою реалізації цілі є її предметна визначеність та узгодженість з терміном виконання плану. Розширеним варіантом життєвого плану є життєва програма особистості, яка охоплює не тільки близькі цілі, а й спрямована на планування всього життя людини [7, 117].

Спрямованість у майбутнє, окрім часового, має смисловий вимір, детермінована пошуком смислу життя, становленням життєвої позиції і дотриманням життєвої лінії. Передумови реалізації життєвої перспективи пов'язані із здатністю особистості до саморегуляції: висунення цілей, уявлення про шляхи та засоби їх досягнення, готовність щодо виконання програми дій та реалізації власних планів, а також наявність системи суб'єктивних критеріїв контролю та оцінки результатів.

Особистісні смисли, впливаючи на організацію життєвого шляху, утворюють динамічну смислову систему: особистісні цінності, смислові конструкти та смислові диспозиції. Ціннісно-смислова система, яка виконує функції регуляції та контролю життєтворчості особистості, має також просторово-часовий вимір свого розгортання. Гармонійна взаємопов'язаність часового та смислового вимірів життєвого світу

особистості є необхідною умовою становлення узгодженої життєвої перспективи молоді [9, 84].

В юнацькому віці провідною є навчально-професійна діяльність. Вибір професії є складовою особистісного самовизначення, що відбувається внаслідок аналізу майбутньої діяльності під кутом зору її практичного використання, а також оцінки власних особистісних ресурсів [8, 169].

Другим фактором формування соціальної перспективи молоді є адаптація молодих людей до соціально-економічних реалій України. Вихід молоді на ринок праці відбувається, переважно, після закінчення навчання. Перспективою більшості студентів є реалізація їх як спеціалістів, що висуває до них такі вимоги: глибокі професійні знання, вміння їх застосовувати на практиці; вміння орієнтуватися в ринкових відносинах та отримувати вигоду; висока загальна культура, досить високий освітній рівень, необхідність досконалого знання комп'ютера та іноземної мови. За оцінкою соціологів, ціннісно-орієнтаційний портрет сучасного студента виглядає приблизно так: «Головне в житті – це міцне здоров'я, сім'я – це необхідне джерело морально-психологічної підтримки. Любов та спілкування з друзями прикрашає життя. Матеріальне забезпечення дає впевненість у собі, своїх силах. Що стосується творчості, пізнання і досягнень, що заслуговують суспільного визнання – це не завжди вдається, але було б бажано. Задоволення приємні, але на них сьогодні не вистачає часу та грошей. Абсолютно впевненим можна бути тільки в одному – сьогодні треба розраховувати тільки на свої сили, здібності та можливості» [5, 130].

Третій фактор формування соціальної перспективи молоді – молодіжна політика держави. Посилення впливу цього чинника потребує таких заходів як: створення механізмів, які б стимулювали працевлаштування молоді і сприяли б розвитку молодіжних підприємницьких ініціатив; реалізація проектів фінансування заходів щодо сприяння зайнятості молоді; створення економічних умов, які б заохочували роботодавців брати на роботу молодих і недосвідчених; реформування системи освіти з метою створення дієвої та ефективної системи безперервного навчання.

Четвертим важливим фактором формування соціальної перспективи молоді є становлення певного соціального типу людини. Ціннісні орієнтації особистості формуються під впливом пануючої в суспільстві системи цінностей, яка змінюється з розвитком історії. Події останніх десятиліть вплинули на систему ціннісних орієнтацій пострадянського

суспільства і відповідно на життєві орієнтири студентської молоді, в середовищі якої набувають все більш актуального значення матеріальні цінності: матеріальний добробут, успіх у житті, прагматизм, високий заробіток, престижна робота, закордонні поїздки тощо. Символом нашого часу є «виразна увага до матеріальної сторони життя», «орієнтація на успіх у житті стає однією з ведучих стратегій студентів і взагалі молоді в сучасних ринкових умовах» – такий висновок роблять українські та російські соціологи, вивчаючи зміст ціннісних орієнтацій студентської молоді [2, 75].

На жаль, втрачають певне значення в житті сучасної студентської молоді деякі духовні орієнтації і цінності. Студенти менше цікавляться політикою, суспільно-політичним життям, далеко не всі люблять читати, відвідувати культурно-мистецькі заклади, займатися спортом, художньою самодіяльністю, мистецтвом, творчістю. Відбувається деформація і етичних ціннісних орієнтацій, виправдовується порушення заповідей типу «не вкради», «не бажай…». Зміни у ціннісних орієнтаціях молоді вимагають перегляду всієї системи виховної роботи у вищій школі, пошуку і впровадження нових форм і методів роботи із студентською молоддю з метою підготовки і виховання студентів не лише високими професіоналами своєї справи, а справжніми гуманістами [6, 59].

Таким чином, до факторів формування соціальної перспективи молоді належить віднести: соціалізацію молоді, адаптацію молоді до соціально-економічних реалій України, молодіжну політику держави, становлення певного соціального типу людини. Становлення особистості відіграє велику роль у подальшій адаптації її до соціально-економічних реалій в країні. Соціально-політичне та соціально-економічне становище країни значно впливає на пошуки молодими людьми своєї перспективи в житті з метою забезпечити себе гідними умовами існування в майбутньому. Молодіжна політика держави зумовлена тим, що молодь як соціально-демографічна група з особливим статусом потребує вагомої підтримки з боку держави. Становлення сучасного соціального типу людини відображає суперечність між орієнтацією молоді на матеріальні сторони життя і необхідністю переорієнтації мислення молодої людини на духовні цінності, такі як честь, гідність, обов'язок, совість, справедливість.

Перспектива подальшого дослідження проблеми полягає у виявленні детермінант оптимізації розвитку кожного з факторів формування соціальної перспективи молоді.

Література

1. Астахова В.І. Деякі нові штрихи у соціальному портреті студентства // Проблеми вищої школи. – К., 1993. – Вип. 78. – С. 65-69.
2. Крючков А.І., Крючкова Л.М. Світоглядний портрет сучасного українського студента // Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т.Г.Шевченка. Вісник ЧДПУ. – Чернігів, 2003. – Вип. 20: Серія: Філософські науки. – С. 71-76.
3. Павловский В.В. Социология молодежи // Социс. – 1999. – № 5. – С. 46-51.
4. Петрова Л.Е. Социальное самочувствие молодежи // Социс. – 2000. – № 12. – С. 50-55.
5. Скок М.А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента // Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т.Г.Шевченка. Вісник ЧДПУ. – Чернігів, 2002. – Вип. 11: Серія: Психологічні науки. – С. 128-132.
6. Сорокина Н.Д. Изменения в обучении и динамике жизненных стратегий студента // Социс. – 2003. – № 10. – С. 55-60.
7. Соколов А.В., Щербакова И.А. Ценносные ориентации постсоветского гуманитарного студенчества // Социс. – 2003. – № 1. – С. 115-124.
8. Токарева Р. Життєві і професійні орієнтації студентської молоді // Філософія і соціологічна думка. – 1996. – № 7-8. – С. 167-173.
9. Яковенко А. Вплив суспільних чинників на студентську молодь // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 1. – С. 82-86.

Скворец В., Маренич Е. Факторы формирования социальной перспективы молодёжи

В статье определены факторы формирования социальной перспективы молодёжи: социализация молодёжи; адаптация молодых людей к социально-экономическим реалиям Украины; молодёжная политика государства; становление определенного социального типа человека. Реализацию жизненной перспективы молодёжи обеспечивают: жизненные цели, планы, программы, приобретенный жизненный опыт.

Ключевые слова: *молодежь, социальная перспектива.*

Skvorec V., Marenich O. Forming factors of the social perspectives of youth

The article outlines the forming factors of the social perspectives of youth: socialization of young people, adaptation of the young people to the socio-economic reality in Ukraine, the youth state policy, the establishment of the proper social type of the person. The implementation of the living prospects of young people provides: life goals, plans, programs, acquired living experience.

Keywords: *youth, social perspective.*